

לט תהלים

י נֶאֱלַמְתִּי לֹא אֶפְתַּח־פִּי

יב הַסֵּר מֵעָלַי וְגַעֲדֵ

יג בְּתוֹכָחוֹת עַל־עוֹן־יְסֻרֹתַי אִישׁ וַתִּמָּס כַּעַשׂ חַמוּדוֹ

יד שְׁמַעַה תַּפְלִיתִי יְהוָה וְשׁוּעָתִי הֲאִזְיִנָּה

יז כִּי גַר אֲנֹכִי עִמּוֹד

יח הַשֵּׁעַ מִמֶּנִּי וְאַבְלִיגָה

מ א לַמְּנִצָּח לְדוֹד מְזֻמּוֹר:

ב קִוְּהָ קִוִּיתִי יְהוה

ג וַיַּעֲלֵנִי מִבּוֹר שְׁאוֹן מִטְּיַט הַיַּיִן

ד וַיִּתֵּן בְּפִי שִׁיר חֲדָשׁ תְּהִלָּה לְאַלְהֵינוּ

ה אֲשֶׁר־י הַגָּבַר אֲשֶׁר־שָׁם יְהוה מִבְּטַחוֹ

					
כִּי אֶתָּה עָשִׂיתָ:					
מִתְגַּרַּת יְדָךְ אֲנִי כְלִיתִי:					
אך הִבֵּל כָּל־אָדָם סָלָה:					
אֶל־דַּמְעָתִי אֶל־תִּתְּחַרֵּשׁ					
תֹּשֵׁב כָּכ־אֲבוֹתַי:					
בְּטָרָם אֵלֶךְ וְאַיִנְנִי:					
					
וַיֵּט אֵלַי וַיִּשְׁמַע שׁוֹעָתִי:					
וַיִּקָּם עַל־סֵלַע רַגְלִי כּוֹנֵן אֲשֶׁר־נִי:					
יָרְאוּ רַבִּים וַיִּירָאוּ וַיִּבְטְחוּ בִיהוָה:					
וְלֹא־פָנָה אֶל־דְּרֹהָבִים וְשֹׁטֵי כָזָב:					

מסורה גדולה

אבותי ז' מל' ויבא אחאב אל ביתו אשר שחטו אבותי אשר השחיתו הלא תדעו מי בכל אלהי ועתה אל ישיא תושב ככל אבותי.
השע ב' בתר' לשנין ואזניו הכבד ועיניו השע השע ממני ואבליגה.
וייראו ו' ד' חס' וכל העם וכל ישראל והנשארים ראו איים ויתן בפני שיר חדש ויראו צדיקים וייראו.
וחד המה ואביהם וייראו.

תרגום תהלים

י. יא. יב. **אֶתְאַלְמִית לֹא אֶפְתַּח פִּי מִטוֹל דְּאֵת עֲבַדְתָּא:** אַעֲדִי מַעְלֵי מַכְתָּשָׁךְ מִמַּחַת גְּבוּרַת יְדֶךָ אֲנָא שְׁצִיית: בְּמַכְסְנוּתָא עַל חוּבָא אֵת רֵאדִי בַר נְשָׂא יג. **וּמַסִּיית הִיךְ עֲמַר דְּאִיגְרִידִים גּוֹשְׁמִיהָ בְרַם לְמָא כַּל בַּר נְשָׂא לְעֻלְמָא:** קַבִּיל צְלוֹתִי יְיָ וְלִבְעוֹתֵי תַצְלִי אִידְךָ וְלְדַמְעָתֵי לֹא תִשְׁתּוֹק אַרוּם הִיךְ יד. **גִּיזְרָא אֲנָא גִבְךָ תוֹתְבָא הִיךְ כּוּלְהוֹן אֶבְתְּיִי:** אֲשִׁלִּי מַנִּי וְאִזְלִי עַד לֹא אִיהָךְ וְלֹא אִיתִי:

מ. א. ב. ג. **לְשִׁבְחָא לְדוֹד תוֹשְׁבַחְתָּא:** מַסְבַּר סַבְרִית יְיָ וְצִלָּא לְוִתִּי וְקַבִּיל בְּעוֹתִי: וְאֶסְקֵנִי מַגּוּב אִיתְרַגּוּשְׁתָּא וּמַכְסֵן טִישְׁטוּשָׂא וְאֶקָּים עַל כִּיפָא רִיגְלִי תַקִּין ד. ה. **אִיסְתוּרְדִי:** וְסַדַּר בְּפִמִּי שְׁבַח חֲדַת תוֹשְׁבַחְתָּא קַדָּם אֶלְהָנָא יַחְמֵן סְגִיאִין וְיַדְחַלּוֹן וַיִּסְבְּרוּן עַל מִימְרָא דִּינִי: טוּבוּי דְגַבְרָא דִּשְׁנִי יְיָ רוּחְצִינְיָה וְלֹא אִיסְתַּפֵּל לְוֹת סַרְבְּנָיָא וּמְמַלְלֵי כַרְבוּבָא:

עין המסורה

(יא בליתי – ב/י חד כתב אלףף וחד כתב יו"ד: תה' לטיא; קיט,קא. **(יב כעש** – ג/י הו' ה"ב; תה' לטיב; איוב כזיח. **(יג האזינה** – י"ו: ראה תה' ה.ב. **אנכי עמך** – ג/י בר' כח,טו; לא,לה; תה' לטיג. **אבותי** – ז' מלא (בלישנא): מ"א כא,ד; מ"ב יט,יב; יש' לו,יב; תה' לטיג; דה"ב לבי,גי,ד,טו. **(יד השע** – ב/י בשתי לשונות: יש' וי; תה' לטיד. **ואבליגה** – ג/י תה' לטיד; איוב ט,כז; יכ. **ואינני** – ג/י תה' לטיד; איוב זח,כא.

מ (א) למנצח – ב' בטעמא (רביע מוגרש): תה' מ,א; ע.א. **למנצח לדוד מזמור** – ד': תה' מ,א; סח,א; קט,א. **(ג) ויקם** – כ"י שמי' מיה (פעמיים),לג; שו' ב,טו; ג,ט,טו; מ"א זכא (שלש פעמים); ת.ב; יא,יד,כג; טו,לב; מ"ב כא,ג; תה' מ,ג; עח,ה; דב' טיב; דה"ב גיז; וי; לג,ג. **(ד) שיר חדש** – ז': ראה תה' לג,ג. **וייראו** – ו' (בקמץ), ד' חסר (וב' מלא):*דב' יז,ג; יט,כ; כא,כא; יש' מא,ה; תה' מ,ד; נב,ח. **ויבטחו** – ב' (רפיץ): תה' טי,א; מ,ד. **(ה) אשרי** – ד' בטעמא (מרכא וגעיה בראש פסוק): תה' א,א; לב,ב; מ,ה; מ'ש' ח,לד. **אשרייהגבר** – ד': תה' לד,ט; מ,ה; צדי,ב; קכז,ה. **מבטחו** – ד': יו' יז,ג; תה' מ,ה; איוב ה,יד; יח,ד.

רש"י

(י) כי אתה עשית – שהבאת עלינו צרה מכל האומות. **(יא) מתגרת ירך** – ממורא מכותיך. **תגרת** – לשון "ויגר מואב" (במ' כב,ג); והתייז' יסוד נופל בתיבה, כמו 'תלונה', 'תקומה', 'תחנה'. [כן פירש מנחם (מחברת: גר'). ואני אומר, שאין **תגרת** לשון 'מגור', שהיה לו לומר 'תגורה'; כאשר יאמר מן 'וישב' – 'תשובה'; ו'יקם', 'יירם', 'יזיל' – 'תקומה', 'תרומה', 'תלונה'; כן יאמר: 'תגורה' או 'מגורה', כמו "מגור מסביב" (תה' לא,ד); 'מגורתם אביא להם' (יש' סו,ד). הא למדת, שאין **תגרת** אלא כמו 'למה התגרה ברעה' (דה"ב כה,יט); 'אל תתגרו בם' (דב' ב,ה), שפעל שלה: 'גרה'; כמו 'קרה', 'אוה', 'צהה', שפעולתם: 'תקוה', 'תאוה', 'מצוה', כן יאמר מן 'גרה': **תגרת**. וכן פירושה: ממכות ידיך אשר אתה מגרה עלי **אני בליתי**.]

(יב) בתוכחות הכתובות בתורה (ראה ו' כו; דב' כח) **על** עונינו שהענינו לפניך, יסרתנו בהם. **ותמס כעש חמודו** – הרקבת בשרינו כבגד שאכלו **עש. חמודו** – בשרו, שהוא 'חמדותו'. **(יד) השע ממני** – הרף ירך מלאהלקותי. **ואבליגה** – ואתחזקת. **מ (ב) קוה קויתי יי'** – במצרים. ומזמור זה גם הוא כנגד כל ישראל.

תהלים

גר אנכי עמך – ככתוב בתורה (ראה ו' כה,כג). **(יד) השע** – הרף **ממני**, כמו "שעו מני" (יש' כב,ד); והשתנתה התנועה בעבור אות הגרון. **ואבליגה** – אתחזק; והוא פועל יוצא. והנה טעמו: ואחזיק עצמי, כמו "'מבליגיית'" (יר' ח,יח).

מ (א–ב) למנצח. קוה קויתי. קוה – מלה זרה על דרך השלם, כמו "יסור יסרני יד" (תה' קיח,יח). **ויט אלי** – בעבור שהוא שוכני מרום (ע"פ עו' א,ג), יושבי בשמים (ע"פ תה' קכג,א). **(ג) ויעלני** – דרך משל, כי הייתי בשפלותי ברעות שסבבוני מאויבים. יש אומרים (ראה רש"י יש' ט,ד): **שאוץ** – מגזרת "שואה" (תה' לה,ח). והנכון: **שאוץ** – מים רבים או **טיט**. וה"א **היון** ישרת אחורנית, כדרך "את יום השביעי" (בר' ב,ג). ואין לו חבר, רק "היון מצולד" (תה' סט,ג) – מים עבורים וטיט עב. והזכיר **סלע** כנגד **בור**; ו**כוּנֵן אשורי** – לעלות אל **הסלע. (ד) ויתן**. טעם **לאלהינו** בלשון רבים, בעבור **יראו רבים ויראו. (ה) אשרי** – או יאמרו. **אל רהבים** – בעלי הבה, לעזרה; כמו "המחצבת רהב" (יש' נא,ט). **ושטי** – תרגום 'נוטה' (ראה במ' כב,כו).

רד"ק

(י) נאלמתי... כי אתה עשית – ואין לי על מי שאזעק חמס, כי לא באו לי המנאונים מיד בני אדם אלא מידך; לפיכך **נאלמתי, כי** גם עליך אין לי לזעוק חמס, כי הכל הוא סבת פשעי. **(יא) הסר מעלי נגעך** – הנגע אשר אתה מביא עלי; ואמר "מנגד נגעי יעמוד" (תה' לח,יב) – הנגע שיש לי. כי אותיות הכנוי יבאו על הפועל ועל הפעול; וכן "ושמחתים בבית תפלתִי" (יש' נו,ז) – "שמעתי את תפלתך" (מ"א ט,ג) וכמוהם רבים. **מתגרת** – פירושו: ממלחמת ירך; מן "ואל תתגר בם מלחמה" (דב' ב,ט). **(יב) בתוכחות** – כן דרכך ליסר בני אדם **בתוכחות על** עונם, כמו שעשית לִי; כמו שאמר "הזוכח במכאוב על משכבו" (איוב לג,יט). והחליים הם דברי **התוכחות**, כאלו הם מליצים בין האל ובין האדם. **ותמס כעש חמודו** – המסת **חמודו**, שהוא שומן בשרו חוזק גופו, כמו **העש** שמכלה הבגד מהרה; כן תמסה האדם ביסורין; כמו שאמר "יכל בשרו מרא"ו וגו' (איוב לג,כא). **אך הבל כל אדם** – כי **חמודו** ילך כאין. **(יג) שמעה תפלתי** – אחר שקבלתי תוכחתך וסבלתי יסוריך, **שמעה תפלתי** – שתנקני מפשעי ותרפאני, **כי גר אנכי עמך תושב ככל אבותי**; וכן אמר דוד דבריו הימים: "כי גרים אנהנו לפניך ותושבים ככל אבותינו" (דה"א כט,טו). והענין, כי האדם בארץ כמו הגר בארץ לא לו, כי נוסע תמיד ממקום למקום; כן האדם בעולם, אין לו מעמד וקיום בו, כי כל יום הוא בדרך שיסע ממנו, ולא ידע יומו. ויקרא גם כן **תושב**, לפי שהוא מתישב בעולם כאלו יהיה בו לארך ימים. ובאמרו **עמך וילפניך**" (שם) – להודיע, כי ביד האל ומאתו השיבה בעולם הזה והנטיעה ממנו. ובאמרו **ככל אבותי**, "ככל אבותינו" (שם) – להודיע, כי הדורות האחרונים כראשונים, דרך אחת להם, אין ביניהם שנוי; אלא "דור הולך דור בא" (קה' א,ד). כן היה וכן יהיה לעולם. וטעם מלת **כי גר** – אמר: **שמעה תפלתי** – להחיותי מחליי, כי מעט הם ימי האדם בעולם, **כי** כמו הגר נחשב. לפיכך אמר גם כן אחר זה: **(יד) השע ממני**, כלומר: הרפה ממני, שלא תיסרני עוד בחליים. **ואבליגה** – כלומר: אתחזק מן החולי ואשובה עוד לעשות רצונך, כי הכרתני, כי פשעי היו סבת חליי. לפיכך אני מבקש ממך הסליחה והרפואה **בטרם אלך** אל הקבר **ואינני** – כלומר: **אינני** עוד שאוכל לעשות רצונך. כי העולם הזה – עולם מעשה, והעולם הבא – עולם שכר, לא עולם מעשה; כמו שאמר "כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר אתה הולך שמה" (קה' ט,י). ואמרו רבותינו ד"ל (עירובין כב,א): "אשר אנכי מצוך היום לעשותם" (דב' ז,יא) – "היום לעשותם" ולא למחר לעשותם; "היום לעשותם", ומחר לישול שרם.

מ (א) למנצח לדוד מזמור – גם זה המזמור כענין שני המזמורים הקודמים לו, יאמר אותו החסיד המדוכה אחרי הרפאו; יתן תהלה לאל ויאמר: **(ב) קוה קויתי יי'** – כמו שקויתי אליו, שיטה אונו לתפלתי וישמע **שועתי**, כן עשה. ופירושו **ויט אלי** – רוצה לומר: היה קרוב; כמו שכתוב "קרוב י' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת" (תה' קמה,יח). **(ג) ויעלני מבור שאון** – וה**בור** הוא משל לחליים; כמו הנופל בבור, שיפחד שיטבע במימיו או בטיט אשר בו, כן החולה יפחד שימות מחליו. ופירושו **מבור שאון** – **בור** שיש בו מים רבים; כמו "כשאון מים רבים" (יש' יז,ג). ופירושו **מטיט היון** – **בור** שיש בו **טיט** רב. וסמיכות **טיט אל יון** – כסמיכות "אדמת עפר" (דב' יב,ב), "עפר ארץ" (עמ' ב,ז); ורוצה לומר, שיש בו מכל מיני עפר, עב וקלוש. **ויקם על סלע רגלי** – כנגד **בור שאון. כונן אשורי** – בעלותי מה**בור**, שלא מעדו **אשורי**; כלומר, שלא נפלתי מחלי אל חלי. **(ד) ויתן בפִי שיר חדש** – בהצילו אותי, חדשתי לו **שיר**, והוא נהנה **בפִי**; שעשה עמי חסד שאני חייב להודות לו. או פירושו **ויתן** – שיעזרני **בשיר**, שיצאו מפִי דברי **שיר** טובים, כענין רוח הקדש. וטעם **חדש**

– להודיע, כי חייב אדם לחדש **שיר ותהלה** ליי' על כל נס ועס שעושה עמו. וטעם **לאלהינו** – שישבחו ויודו עמי כל יריאיו וחסידיו. **יראו רבים** – וגם **רבים** מאשר לא היו יראי האל עד היום, כשראו מה שעשה עמי, שבו להיות יראים ממנו ובוטחים בו; ויאמרו: **(ה) אשרי הגבר. ולא פנה אל רהבים** – כי ביי' **שם מבטחו** לבדו, **ולא פנה אל** אנשים בעלי כח וגאווה לעזרו, **ולא אל** אנשים שהם **שטי כזב**; רוצה לומר, שהם נוטים אל דרך **כזב**, כמו חקוסמים, ואינם בוטחים באל אמת. **ורהבים** – שם תאר בשקל "רשעים" (תה' לו,לח). **ושטי** – מן "כי תשטה אשתו" (במ' ה,יב), שהם שני שרשים וענין אחד: כי **שְׁטִי** – משרשו 'שוט', בשקל "גרי ביתי" (איוב יט,טו); ו"לשבי פשע" (יש' נט,כ); ואלו היה מן שרש "שטה", היה פ"א הפועל בשוא, כמו מן "פנים" (בר' לב,ל) – "פניי" (בר' ב,ו); "דְּוִים" – "דְּוִי" (איוב ו,ז); "בנים" (בר' ו,י) – "בניי" (שם,ב); וכן מן "כלים" (שמי' כב,ו) – "כלִי" (בר' כד,ג).

ר' ישעיה מטרנאני

מזאת הצרה. **(י) נאלמתי** לפני אויבי, **ולא אפתח פי, כי אתה עשית** וגורת עלי את כל אלה. **(יא) מתגרת** – לשון "ויגר מואב" (במ' כב,ג). והוא שם דבר, והתייז' באה כתיז' "תקומה" (וי' כו,לו); "תבונה" (דב' לב,כד). **(יב) בתוכחות על עון וגו'** – כלומר: **בתוכחות יסרת איש על** עונו. **ותמס כעש חמודו** – לשון "והם השמש ונמס" (שמי' טז,כא). **ועש** הוא התולעת; ומתוך שאין לו עצם, כלה מהרה. **חמודו** – הוא בשרו, כלומר: כלית כל בשרו. **(יג) כי גר אנכי עמך** – כלומר: לפניך. **תושב ככל אבותי** – וכמו **שאבותי** פְלו ימיהם ועברו מן העולם, גם אני כמו כן. **(יד) השע** – הִתְרַפָּה. **ואבליגה** – ואתחזק.

מ (א) למנצח לדוד מזמור – **מזמור** זה הוא **לדוד**, ומסרו לאחד מן המנצחים. וגם זה יש לפרשו על דוד עצמו, שהיה מתפלל על צרותיו, כמו שאמר לפנים "אפפו עלי רעות" (פס' יג). ויש לומר, שאמרו דוד על כנסת ישראל. **(ב) קוה קויתי יי'** – כך הוא דרך שלפָּרַךְ זה בהרבה מקומות: תזילתה ומזיק חסדי יי', ואחר כך חזר לתפילתו. **(ג) ויקם על סלע** – במקום חוזק שם רגלי. **(ד) יראו רבים** – חסדי המקום שגמלני, **וייראו** ממנו **ויבטחו ביי'**, **(ה) רהבים** – לשון גדולה הוא. **ושטי כזב** – אילו עוברי עבודה זרה, ששטים מדרך האמת, והולכין לעבוד עבודה זרה שהוא **כזב** להם.

ר' מנחם המאיירי

ולחירוף. **(ז) ואני נאלם לפניהם, כי אתה עשית** – בהנחילך להם כבוד עם קשי פשעם וחסאתם, ולי נתת מכאובות וחליים. **(יא) ולכן הסר מעלי נגעך** – כי איני יכול עוד לסבול, כי **מתגרת ירך** – רוצה לומר: ממלחמת נגעך. **אני בליתי**, ואם יש בי עונות, כבר לקחתי משפטי ודיני (ע"פ תה' ט,ה). **(יב)** והוא אמרו: **בתוכחות על עון יסרת איש**. ואמר **איש** על עצמו. **ותמס כעש חמודו** – רוצה לומר: הִמְסוֹת שָׁקְנוּ ועובי בשרו. **וכעש** – חזר על הפועל; כלומר: כמו **העש** שאוכל הבגד, כן הִמְסוֹת בשרו. אבל תַּקְמִית על כל צרות העולם הזה, בראותי כי **הבל וכו'**. **(יג) ולכן שמעה תפלתי וכו'** – לנקותי מעונותי. **כי גר אנכי עמך** – כלומר: אני מרבה בתפלתי על זה הומוך, **כי גר אנכי בו**, כלומר, שהיום בא ומחר נוסע. ואם יאריך בחייו, יהיה **תושב ככל אבותיו. (יד) השע ממני** – רוצה לומר: הרפה; ויקל הכובד הגדול הזה מעלי. **ואבליגה** – רוצה לומר: ואתחזק, עד שאוכל להשלים רצונך **בטרם אלך**, **ואינני** יכול עוד להשלים חסרוני; כאמרו "כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר אתה הולך שמה" (קה' ט,י); וכמו שדרשו ז"ל (ע"ז ג,א); מי שטרד עברב שבת יאכל בשבת. **מ (א–ב) למנצח לדוד מזמור. קוה קויתי** וכו'. נראה שהמזמור הזה נאמר אחר רפואתו, והודאה לשם על זה, עם תפלת הנצלו מכף האויבים. והוא שאמר: **קוה קויתי יי'** – כלומר, שבטחתי בו ונענית. **(ג) ויעלני מבור שאון** – משל על הצרות. **ובר שאון** עניינו: **בור** שיש בו מים רבים, שיוצא מהם קול המיה. **וטיט היון** – רוצה לומר: **טיט הנדבק**; 'ארגילוש' בלעז. ויש מפרשים (ראה רד"ק) **יון** – כמו **טיט**, ובא על דרך "אדמת עפר" (דב' יב,ב). **ויקם על סלע רגלי** – רוצה לומר, שהעמידני לבטח. **כוּנֵן אשורי** – לנחותני במגעלי צדק (ע"פ תה' כג,ג). **(ד) ויתן בפִי שיר חדש** – כלומר: הטייב לי, עד שהכרתו בחסדו וחדשתי לו **שיר חדש לתהלה. ייראו רבים** – הפלא שעשה לי השם בשלחני, **וייראו ממני רבים וייראו** – רוצה לומר, ש**ייראו מצרות הומו, ויבטחו ביי'** במוני. **(ה)** והוא אמרו: **אשרי הגבר אשר שם יי' מבטחו ולא פנה אל רהבים** – רוצה לומר: אנשי שחץ וגאווה, לעזרה; ולא אל **שטי כזב** – רוצה לומר: הנוטים לדברי **כזב. ושטי** הוא מנחי העינן, והוא מלשן "כי תשטה אשתו" (במ' ה,יב), שהוא מנחי הלמ"ד; והם שני שרשים וענין אחד.